

« Vous avez dit 'barbares' ? »

Réflexions sur l'opposition Grecs/barbares dans les *Perses* d'Eschyle

1. Eschyle, *Perses*, 230-232

BA. —[...] Κεῖνα δ' ἐκμαθεῖν θέλω,

ὦ φίλοι, ποῦ τὰς Ἀθήνας φασὶν ἰδρῦσθαι χθονός

XO.— Τῆλε πρὸς δυσμαῖς ἄνακτος Ἥλιου φθινασμάτων.

2a. *Ibid.*, 181-183 :

Ἐδοξάτην μοι δύο γυναῖκ' εὐεΐμονε,

ἣ μὲν πέπλοισι Περσικοῖς ἡσκημένη,

ἣ δ' αὖτε Δωρικοῖσιν, εἰς ὅψιν μολεῖν.

2b. Eschyle, *Suppliants*, 234-237 :

Ποδαπὸν ὄμιλον τόνδ' ἀνελληνοσόστολον

πέπλοισι βαρβάροισι κάμπυκώμασιν

χλίωντα προσφονοῦμεν ; οὐ γὰρ Ἀργολίς

ἐσθῆς γυναικῶν οὐδ' ἀφ' Ἑλλάδος τόπων

234 ἀνελληνοσόστολον Bothe : ἀνέλληνα στόλον M

3a. Eschyle, *Perses*, v. 607-609 (commentaire de la Reine lors de sa seconde entrée) :

τοιγὰρ κέλευθον τήνδ' ἄνευ τ' ὀχημάτων

χλιδῆς τε τῆς πάροιθεν ἐκ δόμων πάλιν

ἔστειλα

3b. *Ibid.*, v. 835-836 (vêtements de Xerxès) :

[...] λακίδες ἀμφὶ σώματι

στημορραγοῦσι ποικίλων ἐσθημάτων

4. *Ibid.*, v. 658-662 :

Βαλὴν ἀρχαῖος, βαλὴν, ἴθ' ἴθ' ἴκοῦ

τόνδ' ἐπ' ἄκρον κόρυμβον ὄχθου,

κροκόβαπτον ποδὸς εὖμαριν ἀείρων,

βασιλείου τήρας

φάλαρον πιφαύσκων.

5. *Ibid.*, v. 247 :

τοῦδε γὰρ δράμημα φωτὸς Περσικὸν πρέπει μαθεῖν.

6. *Ibid.* v. 150-154 :

Ἄλλ' ἦδε θεῶν ἴσον ὀφθαλμοῖς

φάος ὀρμάται μήτηρ βασιλέως,

βασίλεια δ' ἐμή, προσπίτνω·

καὶ προσφθόγοις δὲ χρεὼν αὐτὴν

πάντας μῦθοισι προσαυδᾶν.

Cf. v. 588-589

7a. *Ibid.*, v. 937 :

Μαριανδυνού θρηνητήρος

7b. *Ibid.*, v. 1054 :

Κάπιβόα τὸ Μύσιον.

8. Occurrences de βάρβαρος dans les *Perses* (10) :

- v. 187 (le songe de la Reine) : πάτραν δ' ἔναιον ἢ μὲν Ἑλλάδα / κλήρω λαχοῦσα γαῖαν, ἢ δὲ **βάρβαρον**.
- v. 255 (le Messenger) : στρατὸς γὰρ πᾶς ὄλωλε **βαρβάρων**
- v. 337 (le Messenger à la Reine) : πλήθους μὲν ἂν σάφ' ἴσθ' ἕκατι **βάρβαρον** / ναυσὶν κρατῆσαι.
- v. 391 (le Messenger ; récit de la bataille de Salamine) : φόβος δὲ **πᾶσι βαρβάροις** παρῆν / γνώμης ἀποσφαλεῖσιν· οὐ γὰρ ὥς φυγῇ / παιᾶν' ἐφύμνουν σεμνὸν Ἑλλήνες τότε.
- v. 423 (le Messenger ; récit de la bataille de Salamine) : φυγῇ δ' ἀκόσμως πᾶσα ναῦς ἠρέσσετο, / ὅσαιπερ ἦσαν **βαρβάρου στρατεύματος**.
- v. 434 (La Reine, après le récit de la bataille) : αἰαῖ, κακῶν δὴ πέλαγος ἔρρωγεν μέγα / **Πέρσαις τε καὶ πρόπαντι βαρβάρων γένει**.
- v. 475 (la Reine, après le récit de l'épisode de Psyttalie) : ὃ στυγνὲ δαῖμον, ὥς ἄρ' ἔψευσας φρενῶν / Πέρσας· πικρὰν δὲ παῖς ἐμὸς τιμωρίαν / κλεινῶν Ἀθηνῶν ἡῦρε, κοῦκ ἀπῆρκεσαν / **οὗς πρόσθε Μαραθῶν βαρβάρων ἀπώλεσεν**.
- v. 635 (le chœur, chant d'évocation de l'eidolon de Darios) : **βάρβαρα** σαφηνῇ / ἰέντος τὰ παναίοι' αἰ-/ανῇ δύσθορα **βάγματα**.
- v. 798 (le chœur, question à Darios) : οὐ γὰρ **πᾶν στράτευμα βαρβάρων** / περᾶ τὸν Ἑλλῆς πορθμὸν Εὐρώπης ἄπο ;
- v. 844 (le chœur, après la prédiction de la défaite de Platée) : ἦ πολλὰ καὶ παρόντα καὶ μέλλοντ' ἔτι / ἥλγησ' ἀκούσας **βαρβάροισι** πῆματα.

9. *Ibid.*, v. 188-197 (le songe de la Reine) :

τούτω στάσιν τιν', ὥς ἐγὼ 'δόκουν ὄρᾶν,
τεύχειν ἐν ἀλλήλησι· παῖς δ' ἐμὸς μαθὼν
κατεῖχε κάπρουνεν, ἄρμασιν δ' ὑπο
ζεύγνυσιν αὐτῷ καὶ λέπαδν' ὑπ' αὐχένων
τίθησι. χῆ μὲν τῇδ' ἐπυργοῦτο στολῇ
ἐν ἡνίασι τ' εἶχεν εὐαρκτον στόμα,
ἢ δ' ἐσφάδαζε, καὶ χεροῖν ἔντη δίφρου
διασπαράσσει, καὶ ξυναρπάζει βία
ἄνευ χαλινῶν, καὶ ζυγὸν θραύει μέσον.
πίπτει δ' ἐμὸς παῖς,

10. *Ibid.*, v. 239-242 (l'enquête sur Athènes) :

- {Ba.} πότερα γὰρ τοξουλκὸς αἰχμὴ διὰ χεροῖν αὐτοῖς πρέπει ;
- {Xo.} οὐδαμῶς· ἔγχη σταδαῖα καὶ φεράσπιδες σαγαί.
- {Ba.} τίς δὲ ποιμάνωρ ἔπεστι κάπιδεσπόζει στρατῷ ;
- {Xo.} οὔτινος δοῦλοι κέκληνται φωτὸς οὐδ' ὑπήκοοι.

Cf. v. 146-148

11. L'opposition Grecs/barbares dans le récit de la bataille de Salamine :

GRECS	BARBARES
1. <u>Qualités intellectuelles</u> → ruse du faux traître (361 δόλον) ; → intelligence tactique (417 οὐκ ἀφρασμόνως) : choix du terrain et du moment qui permet de retourner contre les Perses leur supériorité numérique, en jouant de la surprise	Crédulité, manque de prévoyance et de discernement (361 οὐ ξυνεῖς) ; excès de confiance (372 εὐθύμου φρενός) cf. déraison et ignorance de Xerxès dénoncées dans le reste de la tragédie (552 δυσφρόνως ; 744 οὐ κατειδῶς ; 744 οὐκ εὐβουλία ; 750 νόσος φρενῶν)
2. <u>Qualités morales</u> courage, fermeté d'âme, énergie (394 εὐψύχῳ θράσει) → élan au combat (392-4 : οὐ γὰρ ὥς φυγῇ ... ἀλλ' ἐς μάχην ὁρμῶντες) (cf. 1025-6 : οὐ φυγαίχμας ; ἄγαν ἄρειος)	Pusillanimité (391 φόβος δὲ πᾶσι βαρβάροις παρῆν ≠ 92 ἀλκίφρων λαός) → Fuite (φυγή : 422, 470, 481)
3. <u>Facteurs politiques</u> défense commune, dans une guerre de libération (403 ἐλευθεροῦτε) des biens qui définissent l'identité grecque (territoire, parents, tombeaux, temple des dieux). Ordre, unité, cohésion au combat, discipline collective liée à la défense de valeurs commune (374 οὐκ ἀκόσμως, ἀλλὰ πειθάρχῳ φρενὶ ; 400 εὐτάκτως ; 401 κόσμῳ)	Absence d'unité, liée au nombre et à la diversité des éléments de l'empire (cf. 53 πάμμικτον ὄχλον) et à la nature du pouvoir perse Confusion, désordre (422 ἀκόσμως ; 470 ἀκόσμῳ ξὺν φυγῇ ; 481 οὐκ εὐκοσμον αἶρονται φυγὴν)

12. *Ibid.*, v. 823-824 (avertissement de Darios) :

τοιαῦθ' ὁρῶντες τῶνδε τὰπιτίμια
μέμνησθ' Ἀθηῶν Ἑλλάδος τε

13. *Ibid.*, v. 256-258 :

Ἄνι' ἄνια κακὰ νεόκοτα
καὶ δαΐ' αἰαῖ, διαίνεσθε, Περ-
σαι, τόδ' ἄχος κλύοντες.

14a. *Ibid.*, v. 808 :

ὕβρεως ἄποινα καθέων φρονημάτων

14b. *Ibid.*, v. 821 :

ὕβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσεν στάχυν
ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾶ θέρος.

15. *Ibid.*, v. 197-198 :

πίπτει δ' ἐμὸς παῖς, καὶ πατήρ παρίσταται
Δαρεῖος οἰκτίρων σφε·